

ПРОТИДІЯ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ: ІНФОРМАЦІЙНИЙ СУПРОВІД

FIGHTING CORRUPTION IN UKRAINE: INFORMATION SUPPORT

Голота Н.П.,

*старший викладач кафедри правового регулювання економіки правознавства ВННІЕ
Тернопільського національного економічного університету*

Стаття присвячена проблематиці використання інформаційних ресурсів у системі протидії корупції. Здійснено характеристику особливостей використання окремих відкритих баз даних для проведення антикорупційних розслідувань. Описано іноземний досвід використання програмного забезпечення для виявлення корупційних правопорушень. Висунуто пропозицію застосування презумпцію винуватості для корупційних правопорушень у сфері економіки.

Ключові слова: протидія корупції, відкриті бази даних, програмне забезпечення VizKey, інформаційний супровід антикорупційної діяльності, корупція.

Статья посвящена проблематике использования информационных ресурсов в системе противодействия коррупции. Осуществлена характеристика особенностей использования отдельных открытых баз данных для проведения антикоррупционных расследований. Описан иностранный опыт использования программного обеспечения для выявления коррупционных правонарушений. Выдвинуто предложение применения презумпции виновности для коррупционных правонарушений в сфере экономики.

Ключевые слова: противодействие коррупции, открытые базы данных, программное обеспечение VizKey, информационное сопровождение антикоррупционной деятельности, коррупция.

The article is devoted to the problem of the use of information resources in the anti-corruption system. The characteristics and peculiarities of using separate open databases for carrying out anti-corruption investigations have been carried out. The foreign experience of using software to identify corrupt offenses is described. The proposition of using the presumption of guilt for corruption offenses in the sphere of economy is proposed.

Key words: counteraction to corruption, open databases, VizKey software, information support of anti-corruption activities, corruption.

Постановка проблеми. Очікуваний суспільством та міжнародними організаціями-донорами швидкий економічний розвиток України передбачає, перш за все, подолання корупції та формування «білої» економіки.

Дані сприйняття корупції, опубліковані фахівцями Transparency International, демонструють високі показники протягом останнього періоду. Найбільш корумпованими українці називають саме ті інституції, які покликані боротися з корупцією: суди (66%), правоохоронні органи (64%), державну службу (56%), а також сферу охорони здоров'я (54%), Парламент (53%), політичні партії (45%), ЗМІ (22%), громадські організації (20%) [4, с. 1].

Вирішення проблем корумпованості цих та інших сфер українського суспільства передбачає досягнення максимальної інформаційної відкритості та прозорості й налагодження дієвих доказових механізмів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Серед українських дослідників варто відзначити значний внесок у формулювання нових методологічних засад антикорупційної діяльності Бусол О.Ю., яка на основі оцінки ефективності антикорупційної політики обґрунтувала ряд оптимізаційних заходів [4]. Значним є доробок Шатрави С.О. в напрямку обґрунтування адміністративно-правових засад запобігання корупції в органах національної поліції України [6]. Значну увагу даним питанням у своїх працях приділили В.Б. Авер'янов, О.І. Безпалова, С.Ф. Денисюк, Т.Є. Кагановська, О.В. Кузь-

менко, К.Б. Левченко, М.І. Мельник, О.М. Музичук, О.Я. Прохоренко та інші. Разом із тим недостатньо розробленим залишається питання повноцінного використання та якісного опрацювання інформаційних ресурсів у системі антикорупційної діяльності.

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження особливостей відкритого та закритого інформаційного простору в системі протидії корупції в Україні, можливостей і перешкод використання уніфікованого програмного забезпечення в антикорупційній діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Однією з ключових характеристик системи протидії корупції в будь-якій країні є доступність ряду інформаційних баз та наявність функціональних технологій їх обробки. Перше дозволяє брати участь в антикорупційній діяльності неспеціалізованим об'єднанням (наприклад, громадським організаціям та іншим об'єднанням), друге ж забезпечує продуктивну роботу спеціалізованих підрозділів правоохоронних органів. Особливістю інформаційного поля системи протидії корупції в Україні є значна кількість відкритих інформаційних баз та відсутність спеціалізованого інтегрованого програмного забезпечення щодо їх обробки.

Відсутність єдиного інтегрованого програмного забезпечення і складність його впровадження в умовах України зумовлена кількома умовами:

1. Висока вартість програмного забезпечення. Вартість аналогічних програм, що використовуються закордоном, сягає сотень тисяч, а то й мільйо-

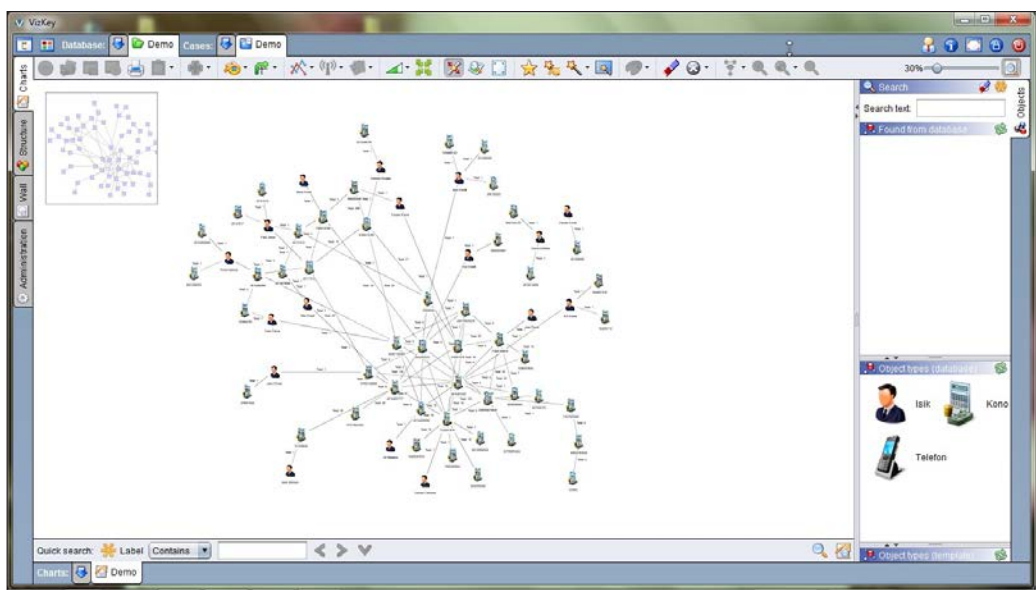

Рис. 1. Типове графічне відображення системи викритих зв'язків із використанням програми VizKey [2]

нів доларів США. Частково цю проблему для українських спеціалізованих установ вирішують іноземні донори, як, наприклад, у випадку з їх співфінансуванням під час придбання програмного забезпечення для НАБУ.

2. Нестандартизований підхід до ведення баз даних більшості державних установ. Відсутність уніфікованого підходу до ведення відповідних реєстрів робить неможливим використання єдиного програмного продукту для їх інтеграції та опрацювання. Це призводить до необхідності входу працівниками спеціалізованих антикорупційних підрозділів у необхідні більш ніж 100 відкритих та закритих баз даних та необхідності надалі опрацьовувати отриману інформацію фактично в ручній формі.

Усунення першої проблеми є можливим у найближчій перспективі. Вирішення другої проблеми потребує часткової зміни принципів ведення електронної документації фактично всіх державних установ, що буде наштовхуватися на значний опір.

Коли мова йде про інформаційний супровід протидії корупційним злочинам, то слід мати на увазі, що його реалізація для різних державних і недержавних структур буде суттєво відрізнятись. Наприклад, інформаційне забезпечення боротьби з корупцією в діяльності органів державної фіскальної служби здійснюється на чотирьох рівнях:

- 1) між територіальними підрозділами податкової служби;
- 2) між правоохоронними органами з метою вироблення спільних заходів та постійного інформаційного обміну щодо виявлення та припинення проявів корупції в цих органах;
- 3) обмін інформацією між громадськістю;
- 4) обмін інформацією між засобами масової інформації [7].

У процесі співпраці з правоохоронними органами державна фіскальна служба здійснює обмін

інформацією з питань: проведення на основі аналізу оперативної обстановки спільних оперативно-профілактичних заходів щодо протидії корупції в правоохоронних органах за напрямками службової діяльності; узагальнення результатів спільних заходів, а також розроблення нових форм взаємодії та обміну інформацією у сфері боротьби з корупцією в правоохоронних органах.

Повноцінне налагодження боротьби з корупційними правопорушеннями потребує ефективної співпраці зазначеної та ряду інших державних установ та застосування програмного продукту, що дозволить оптимізувати інформаційний обмін.

Можливості використання сучасного програмного забезпечення для розслідування корупційних правопорушень варто проаналізувати на досвіді Естонії, де для розслідування ряду правопорушень, у тому числі корупційних, використовується програмне забезпечення VizKey.

У результаті поєднання доступу до ряду баз даних та зручного інтерфейсу VizKey є зрозумілим і простим у використанні програмним забезпеченням для аналізу великої кількості інформації. Дана програма дозволяє представляти кожен елемент розслідування через графічне представлення системи взаємозв'язків у вигляді окремих піктограм. Це дозволяє краще зрозуміти складні потоки інформації великих баз даних.

Зручний інтерфейс роботи програми дозволяє поєднувати інформацію, отриману з різних баз даних шляхом імпорту із структурованих файлів CSV та TXT.

Вирішення зазначеної вище проблеми уніфікованості інформації в базах даних допомагає знайти один або декілька об'єктів, що відповідають критеріям пошуку, а можливості комплексного запиту дозволяють виокремлювати та поєднувати об'єкти, що відповідають шуканим умовам.

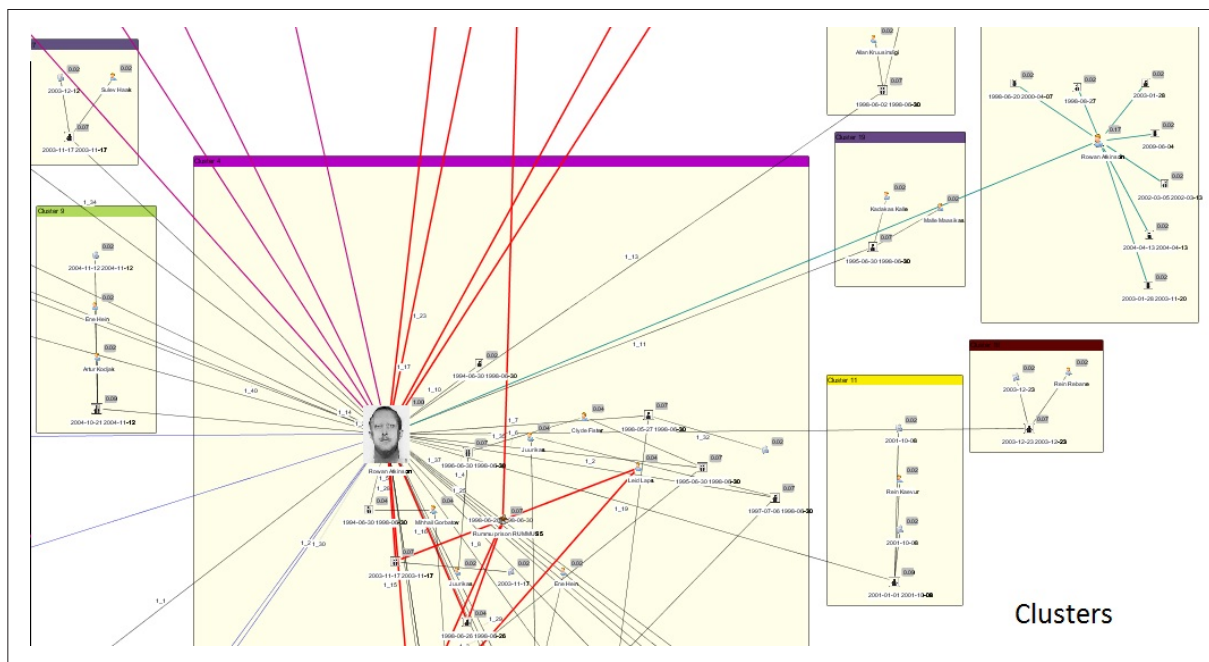

Рис. 2. Графічне представлення результатів роботи програми VizKey щодо відслідкування зв'язків окремої особи [2]

Також VizKey має вбудовану інтеграцію з Google Maps.

Графічне представлення результатів роботи програми VizKey щодо відслідкування зв'язків окремої особи представлено на рис. 2.

Розуміння складності використання інформаційних ресурсів під час здійснення антикорупційної діяльності передбачає розгляд особливостей функціонування окремих інформаційних баз. У процесі подальшого дослідження нами буде звернуто увагу на характеристику окремих відкритих та інформацію про окремі закриті бази даних, що становлять цінність для викриття корупційних злочинів.

Значним за обсягом інформаційним ресурсом є Єдиний державний веб-портал відкритих даних [5], що вміщує 98 відкритих бази, сегментованих за різними сферами діяльності та розпорядниками коштів. У подальшому дослідженні охарактеризуємо специфіку опрацювання інформації з окремих відкритих баз, що може бути використана для протидії корупційним правопорушенням.

У період різкого та значного підвищення цін на енергоресурси в Україні важливою для вивчення є інформація зі звіту про використання бюджетних коштів Міністерством енергетики та вугільної промисловості України. Разом із тим, відкривши звіт, бачимо, що інформація в ньому є досить обмеженою.

Дуже інформативною з позиції викриття фактів неправомірної діяльності є база оцінки результатів фінансово-господарської діяльності підприємств державного сектору економіки. Дана база містить інформацію про 425 підприємств державного сектору економіки, зареєстрованих станом на 2018 рік. Разом із тим значною є частка підприємств, що знаходяться на етапі ліквідації або просто не працюють. Усе це підприємства, що знаходяться в повній або

частковій державній власності, тобто держава здійснює витрати на їх підтримку чи ліквідацію.

Однією з головних причин ліквідації підприємств, що знаходяться в зоні військового конфлікту на сході, є їх територіальне розташування та неможливість контролю. З іншого боку, військовий конфлікт триває вже чотири роки, а процедура ліквідації займає не більше кількох місяців. У даній ситуації не виключена можливість подальшого постійного планування витрат на діяльність цих підприємств, що може бути предметом корупційних ризиків. Згідно із зазначеним реєстром таких підприємств налічується 199.

Загалом, згідно із зазначеною базою постійно працюючими є 77 підприємств, або 18,11%, що свідчить про системну неефективність управління державними підприємствами та, відповідно, високу ймовірність матеріалізації корупційних ризиків.

Разом із тим дана інформативна база даних підтверджує зазначену вище тезу про неуніфікованість внесення даних. Якщо звернути увагу на формулювання однотипної інформації про ліквідацію підприємств, що знаходяться в зоні військових дій, побачимо, що в окремих позиціях текстова частина її формулювання відрізняється.

Однією з важливих закритих інформаційних баз у системі протидії корупції є єдиний реєстр довіреностей. Використання даної бази є чи не єдиною можливістю відслідковування справжніх власників значної частини нерухомості та об'єктів промисловості, що є у власності високопосадовців. Доступ до цієї бази дозволяє значно спростити викриття складних мереж корупційних зв'язків (часто родинних) та обґрунтованої постановки запитів щодо походження доходів та об'єктів власності. Плідне використання даної бази відповідними антикорупційними підрозділами дозволить значно зменшити

проблему клановості в секторі державного управління.

Використання зазначеної бази може бути корисним для виявлення не лише власності на рухоме чи нерухоме майно, але і власності на бізнес. Для цього додатково варто використати дані з відкритої бази, єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань.

Вихідною базою даних для порівняння доходів та витрат і, відповідно, виявлення можливих корупційних ризиків є реєстр декларацій про доходи, які всі державні службовці заповнюють в обов'язковому порядку.

Базою, що відображає результати роботи та співпраці антикорупційних та судових органів, є Єдиний державний реєстр осіб, які вчинили корупційні правопорушення [3]. Даний інформаційний ресурс дає можливість відслідковувати осіб, яких притягнуто до відповідальності за вчинення корупційних правопорушень, щодо яких судами прийняті відповідні рішення, які набрали законної сили за такими критеріями: вид покарання (стягнення); номер та дата судового рішення; номер та дата наказу про накладання дисциплінарного стягнення; сфера діяльності; сфера державної політики; статті кодексів. Цілодобовий доступ до даних відомостей із Реєстру здійснюється через офіційний веб-сайт Міністерства юстиції України шляхом пошуку та завантаження інформації про осіб, яких притягнуто до відповідальності

за вчинення корупційного правопорушення згідно з нормативними документами.

Охарактеризовані бази є лише незначною часткою з близько 100 відкритих баз. Також уваги щодо антикорупційних розслідувань заслуговують: єдиний реєстр боржників; розшук МВС; інформація з фондового ринку; єдиний реєстр підприємств, щодо яких порушено впровадження у справі про банкрутство; відомості про транспортні засоби та їх власників; інформація про нарахування податків та зборів. Їх характеристика та особливості використання можуть бути предметом подальших досліджень у даному напрямку.

Висновки. Фахове використання зазначених та ряду інших інформаційних баз, а також використання сучасного програмного забезпечення дозволить значно знизити корупційну складову частину в українській економіці, однак для цього потрібна ще одна вага права реформа. Недосконалість правової системи значно ускладнює процедуру доказовості в суді фактів корупційних діянь, направлених туди спеціалізованими антикорупційними підрозділами. Так, згідно з офіційним сайтом НАБУ [1] з 276 обвинувачень у корупції високопосадовцям найвищого рівня було винесено лише 23 вироки. У контексті цього варто використати правовий досвід ряду європейських країн щодо застосування презумпції винуватості під час виявлення фактів корупційних правопорушень у сфері економіки.

СПИСОК ВИКОРИТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Офіційний сайт НАБУ. URL: <https://nabu.gov.ua/> (знімок з екрану. Дата звернення 19.11.2018 р.)
2. Офіційний сайт VizKey. URL: <http://www.vizkeyweb.com> (знімок з екрану. Дата звернення 19.11.2018 р.)
3. Відомості з Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні правопорушення. URL: <http://corrupt.informjust.ua> (знімок з екрану. Дата звернення 19.11.2018 р.)
4. Бусол О.Ю. Протидія корупційній злочинності в Україні у контексті сучасної антикорупційної стратегії: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. юрид. наук: спец. 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право. Київ, 2015. 39 с.
5. Єдиний державний веб-портал відкритих даних. URL: <https://data.gov.ua> (знімок з екрану. Дата звернення 19.11.2018 р.)
6. Шатрава С.О. Адміністративно-правові засади запобігання корупції в органах національної поліції України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. юрид. наук: спец. 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. Харків, 2017. 47 с.
7. Бовкун Є.А. Принципи та форми інформаційного забезпечення боротьби з корупцією в органах державної податкової служби України. URL: <http://radnuk.info/statti/564-podatkovoe/14762-2011-01-19-02-15-24.html> (знімок з екрану. Дата звернення 20.11.2018 р.)